

12. Чумак В. В. Класифікаційні параметри лінгвотекстових категорій у східнослов'янському мовознавстві / В. В. Чумак, С. М. Шевель // Наук вісник Волинського нац. ун-ту ім.Л. Українки: зб. наук. пр. – 2009. – № 6. – С. 76 – 81.

13. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка. Учение о предложении и словосочетаниях. / А. А. Шахматов. – Л., 1925. – Вып. 1. – 284 с.

УДК 801.41:800. 86

Петренко І.В.

(Київ, Україна)

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІ ПЕРЕДСТАВНИКІВ ЧОЛОВІЧОЇ ТА ЖІНОЧОЇ СТАТІ

У статті розглянуто провідні соціокультурні чинники варіативності смислової організації англомовного дискурсу; зокрема в роботі проаналізовано низку варіантних лексико-синтаксичних та просодичних характеристик мовлення представників чоловічої та жіночої статі, зумовлених дією таких соціолінгвістичних ознак: гендерна приналежність мовців та емоційно-прагматична спрямованість мовлення.

Ключові слова: дискурс, гендер, мовленнєва ситуація, інформаційна структура, варіативність.

В статье рассматриваются основные социокультурные факторы вариативности смысловой организации англоязычного дискурса; в частности, в работе пранализирован ряд вариантных лексико-синтаксических и просодических характеристик речи представителей мужского и женского пола, обусловленных влиянием таких социолингвистических признаков: гендерная принадлежность говорящего и эмоционально-прагматическая направленность речи.

Ключевые слова: дискурс, гендер, речевая ситуация, информационная структура, вариативность.

The article focuses on the analysis of text sense structure variability in English discourse. The paper considers lexico-grammatical and prosodic male and female speech characteristics determined by such sociolinguistic factors as gender and functional-pragmatic aim of speech.

Key words: discourse, gender, speech situation, informative structure, variability.

Актуальність обраної теми визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на вивчення характеру впливу екстралінгвістичного фактору статі мовця на смислову організацію англомовного дискурсу.

Метою дослідження є встановлення особливостей інформаційної та просодичної організації тексту шляхом визначення основних закономірностей структурування англомовного дискурсу представниками різної статі.

© Петренко І.В., 2012

Об'єктом дослідження є усні реалізації англomовних текстів у виконанні представників чоловічої та жіночої статі.

Диференціація за ознакою статі в різних мовних колективах реалізується не однаково, до того ж чим вищий рівень розвитку суспільства, тим менше прослідковується диференціація за ознакою статі у мові, що його обслуговує. Найбільше лінгвістична дивергенція статі проявляється в тих етнічних групах, де чоловіки та жінки користуються різними мовами. Класичним прикладом є мовна спільнота карибських індіців, де жінки говорять аравакською, а чоловіки – карибською мовами.

Іншу соціальну природу та інші функції мають чоловічі та жіночі варіанти етнічних мов, що відрізняються тільки словником (що є іноді незрозумілим для представників протилежної статі), різною («чоловічою»/«жіночою») вимовою, або словником та граматику одночасно. Такі відмінності спостерігаються в мові японців та яванців, деяких племен американських індіців і аборигенів Африки, та у багатьох малих народностей неєвропейської культури [1:19].

У більшості мовних колективів статева різниця у мові не така значна, щоб її можна було поділити на автономні підсистеми. Вони або взагалі не закріплені системою мови (як, наприклад, у германських мовах), або носять периферійний характер, знаходячи свій вираз в обмеженій кількості особливих фонетичних чи граматичних форм (як, наприклад, у ряді слав'янських та романських мов). Диференціація за статтю в таких випадках є, головним чином, наслідком різного використання одиниць загальної системи чоловіками та жінками, тобто обумовлена різницею в мовленнєвій поведінці представників різної статі.

Згідно проведених досліджень англomовного дискурсу, архітектоніка спонтанного мовлення чоловіків та жінок має суттєві відмінності:

- переривання співбесідника під час його мовлення – представники чоловічої статі перебувають жінок частіше під час бесіди;
- паузи обдумування на межі смислових єдностей – триваліші в чоловічих реалізаціях;
- вибір теми розмови – переважно залишається за представниками сильної статі, у той час як тема, запропонована жінкою, часто ігнорується;
- заповнені паузи хезитації (наприклад. *-a; -er; -m; I see* тощо) – є більш характерними для спонтанного мовлення жінок;
- реалізація імперативу – суттєво відрізняється в мовленні представників різної статі. Чоловіки вживають набагато більше наказів, використовуючи наказовий спосіб при побудові речень. Жінки намагаються висловити прохання у формі питання (*Will you open the door, please?*), або у формі розповідного речення (*I wonder if you would be so kind as to give me the book*);
- ініціатива з проведення розмови – частіше належить жінці, але у діалогах представників різної статі бесіда розпочинається тільки за бажання представника сильної статі до співробітництва.

При розгляді лексико-синтаксичних особливостей мовлення представників різної статі спостерігаються наступні відмінності реалізації англomовного дискурсу:

- вживання цитат – характеризує мовлення жінок, у той час як чоловіки намагаються перефразувати висловлення, яке наводять;

-- тривалість речень – при спонтанному мовленні більша в жіночих реалізаціях. До того ж спостерігається тенденція до вживання великої кількості складносурядних та складнопідрядних речень для передавання декількох тем повідомлення в одному реченні представницею слабкої статі. Чоловіки схильні до вживання коротких структурно оформлених монотематичних речень. Під час спілкування висловлювання жінок часто залишаються незавершеними через те, що їх авторок перебувають представники сильної статі;

-- звертання – мають більш офіційний характер у жіночих реалізаціях. У чоловічому мовленні спостерігається тенденція до «скорочення дистанції» між співрозмовниками (наприклад, звертання на *«ти»* в українській мові), навіть в офіційній обстановці, або при розмові з жінкою;

-- модальність висловлювання – більш характерна для жіночого мовлення і проявляється у вживанні великої кількості модальних слів (наприклад, *must, would, might*), прислівників з модальним значенням (наприклад, *certainly, probably*), вставних слів та фраз (наприклад, *It seems to me; I think; As for me*);

-- вживання розділових питань (наприклад, *It is cold, isn't it?*) – при спонтанному мовленні спостерігається частіше у жіночих реалізаціях;

-- частотність вживання прикметників – вища у спонтанному мовленні жінок, до того ж для цього виду реалізацій характерна велика кількість прикметників, що виражають відношення авторки до змісту повідомлення (наприклад, *wonderful, gorgeous*). Якщо чоловік і вживає подібний прикметник, то це не буде словом з попередньої репліки його співрозмовниці (наприклад, *Oh! It's wonderful!* (жіноча реалізація) – *Yes, not bad.* (репліка-відповідь чоловіка) [2:70-73];

-- присвійні конструкції – з зазначенням особи, якій щось належить (наприклад, *my brother's, Mr. White's*), більш частотні в жіночих реалізаціях. Чоловіки в ідентичних ситуаціях надають перевагу вживанню присвійних займенників.

Словник чоловіків та жінок організовано по-різному. У словнику жінок більше центральне ядро, яке широко використовується усіма жінками. У чоловіків цей центр загальноживаної лексики менший, але вони краще володіють різноманітними периферійними розділами словника. Проте ця тенденція спостерігається за умови, коли словник інформантів достатньо великий [3:171].

У процесі спілкування для висловлення думки жінки найчастіше вживають засоби інтонації, у той час як чоловіки в аналогічних випадках використовують лексичні засоби. Це підтверджує той факт, що для мовлення чоловіків характерна лексична, а для жіночого мовлення – просодична експліцитність.

Таким чином, результати проведеного дослідження свідчать про існування чоловічого та жіночого варіантів інваріантної моделі спонтанного мовлення. Особливості чоловічих та жіночих реалізацій усного тексту обумовлені відмінностями в мовленнєвій поведінці представників різної статі.

Перспективний напрямок подальших досліджень вбачається у комплексному вивченні ізоморфних і аломорфних характеристик мовлення чоловіків та жінок у науковій сфері з метою розробки оптимальних стратегій перекладу текстів лекцій у виконанні представників різної статі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Толстокурова А.В. Вариативность просодии просьбы в женской и мужской речи (экспериментально-фонетическое исследование на материале английского языка): дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” – К., 1991. – 191 с.
2. Poynton C. Language and Gender: Making the Difference. – Oxford: Oxford Univ. Press, 1989. – 104 p.
3. Самигулина Ф.Г. Речевое поведение как проявление языковой личности. / Самигулина Фанира Габдулловна // Матеріали VII міжнар. наук. конф. [“Актуальні проблеми менталінгвістики”], (Черкаси, квітень 2011 г.) / отв. за вип. Л.В. Корновенко, тех. ред. А.І. Берестовий. – Черкаси, 2011. – С. 170-172.